

Vitos Šikšnytės Andriulienės nuotraukose: Maironio jauniausios sesers Kotrynos Mačiulytės-Lipčienės šeimos namas Bernotuose (Raseinių r.), kuriame ji gyveno nuo 1915 iki 1929 metų (dabar čia veikia Raseinių rašto istorijos muziejaus filialas – Maironio tėviškės muziejus) ir šio muziejaus ekspozicijos fragmentas 2023 metais

PRISIMINIMAI APIE MAIRONĮ

Jonelis vėžius gaudo

Gražios Bernotų, Maironio tėviškės, apylinkės. Luknės ir Sandravos upeliai, jų santaka, nuolaidūs ir statūs krantai, pilni lakštingalų, konvalijų, žibučių ir riešutų. Vaistažolių, žemuogių ir ramunių. Luknė nėra gili, bet vingiuota. Vietomis platesnė, vietomis – peršokama. Bet pilna žuvies ir vėžių. Užaugusi Pranutė labai skaniai išvirdavo vėžius. Taip ir matau raudonuojančius kupinose lėkštėse. Jonelis mėgdavo eiti vėžiauti. Dieną vėžiai miega. Gaudyti eidavo vakarais ar naktį. Naktigonėn išjoję ar tyčia žūklėn išsirengę kaimo vyrai sudegiodavo šiaudų kūlius prie kranto. Tada nė balanos nereikėdavo žiebti tikrinant sietelius, kuriuose kabodavo rūpestingai nuluptos varlės... Šiurpu dabar apie tai rašyti, o kartą esu ir pati vieną varlę lupusi... Atsimenu, sunkiai ją suradau, pykau ant garnių, kam jie varles išgaudo... Išalkę vėžiai, užuodę varles, ropoja iš urvų ir sulipa į sietelius užkandžiauti. Belieka pakelti sietelį ir surankioti smaguriautojus... Vėžių gaudymas vaikams – neeilinė pramoga. Žinoma, tėvai retai juos leidžia su šeimyna braižytis naktį. Mergaitėms ir netinka. Bet Jonelis išprašydavo. Iš ryto sesytėms, anksčiau jas prikėlęs, rodydavo pilnus kibirus knibždančių, ilgomis žnyplėmis apsikabinėjusių vėžių.

Kelionė į Kauną pas vyskupą Motiejų Valančių

Jau kelinta diena Mačiulių kaime subruzdimas. Rengiamasi tolimon kelionėn. Į patį Kauną. Sartukai vaišinami avižomis, šukuojami šepėčiu. Jie blizga lyg ką tik išsiritę iš kevalo kaštanai. Kelionė pas vyskupą Valančių Sutvirtinimo sakramento! Jonuko mamytė svirne parinko drobės, gūnių, miliuko, čerkaso, staltiesių rietimų, kad būtų ką padėti po vadinamąja didžiule odine kepure, kurią rūpestingai pasiuvo kartu su gabiais ir nagingais kaimynais Vičiu, Gadliausku ir Butkais iš Bernotėlių kaimo. Vežimo apačia užtiesta šiaudiais ir išklota gūnia, kad vaikams būtų minkšta ir patogų sėdėti. Savi, kaimynų ir aplinkinių kaimų vaikai, lyg musės nuo medaus nenuvejami. Stebi, klausinėja:

– Dėde, kada išvažiuosime?

– Juk sakiau, kad tuoj po vidurnakčio.

– O kad bus tamsu ir nieko nematysim...

– Užsimerksim ir matysim...

– O kodėl vyskupas Valančius pas mus negali atvažiuot? Mūsų daug, o jis – vienas, – klausia Marcytė, Jonuko sesuo.

– Rusai neleidžia važinėti, neleidžia teikt Sutvir-

tinimo sakramento.

– O kodėl reikia jų klausyti? Jie ne savo žemėj. Jie negali mums įsakyti, – priduria kaimynų berniukas.

– Jų daug ir jie ginkluoti. Nereikia jų be reikalo pykinti. Pamažu su jais apsidirbsim, vaikai...

– Žinoma, apsidirbsim. Išauš ir mums Laisvės rytas, – prabyla iki šiol tylėjęs Jonelis.

Katrytė dar maža. Ji nevažiuos. Ji trina akytes ir nubėga į namus. Pranutė bando savo jausmus išreikšti pirštų – nebylių – kalba, bet šiandien niekas neturi laiko ir kantrybės ją stebėti, su ja gaišti...

Šešėliai ima ilgėti. Vežimas paruoštas. Ratų ašys išteptos. Ką manai? 77 kilometrai kelio! Praeis ir dvidešimt valandų bebildant.

– Dėdė, o kaip bus, jei vilkai mus užpuls?

– Et, vilkai gerų vaikų neėda!

– O kaip jie, kąsnio neatsikandę, žinos, kad mes geri?

– Kad kiekvienam ant kaktytės parašyta...

– O naktį, kaip matys vilkas?

– Žiburį uždegsim...

Vilkai... Vaikai buvo girdeję įvairiausių atsitikimų. Ne sykį pačiam Aleksandrui Mačiuliui reikėjo zovada nuo jų gelbėtis. Naktį važiuojant galima nuo jų apsiginti mėtant iš vežimo uždegtą šiaudų pėdą. Ugnies vilkai bijo. Bet vienam važiuojant tai nėra lengva. Dievo valia! Vieškelis iš-

Danutė Lipčiūtė-Augienė per paskutinį savo gimtadienį 2020 metais. Nuotrauka iš asmeninio Virginijos Babonaitės-Paplauskienės albumo

džiuvęs, kelias geras, arkliai nušerti. Iki Betygalos – juokas, į Ariogalą – Dubysos pakrantėmis, ne miškais, iki Čekiškės jau niuresnis kelias, Vilkijos tarpas miškingiausias. Pasiekus Raudondvarį, jau kaip ir vietoje, nors kelio galas dar ilgas. Arkliai nuvargę, vaikai nebekantrūs. Ne tiek gyvenime pavojų nugalėta! Yra danguje galybė, kuri rūpinasi...

– Štiš tūpti, žvirbliai, rytoj prisikalbėsime. Visi žinot, kaip elgtis kelionėje?

– Taip, dėdė. Jei žandarą tik pamatom, gulam ant pilvų, galvas kepurėmis apsimovę į vežimo dugną. Dėdė rietimus ant mūsų sumeti ir tylim, kol dėdė ims švilpauti.

Taip ir keliavo Jonukas su kaimynų vaikais į Kauną pas vyskupą Valančių Sutvirtinimo sakramentui gauti. Ir ne kartą taip Aleksandras Mačiulis vežė vaikus. Buvo drąsus ir sumanus, mokėjo rusų kalbą, turėjo pažinčių. Ne sykį susitikdavo kelionėje žandarą. Tas prijogęs žvelgdavo po būda. O ten – įvairiausi audiniai marguoja.

– Kur visa tai veži? – klausia.

– Į parodą. Ar nežinai? Kaune garsi paroda.

– Kad ir garsi, bet negirdėjau.

Nestabdė, neklausinėjo. Kiek pavažiavęs Aleksandras Mačiulis ima švilpauti. Vaikai lyg sliekai iš po rietimų išlenda. Visiems juoko – nesulaukysi. Kitiems dar kailis nutirpęs. O kad taip čiaudėti užsinorėtum! Ką tada dėdė sakytų žandarams?

Grįždamas A. Mačiulis lietuviškų knygelėlių į vežimo dugną prisidėjęs parveždavo, žmonėms išdalindavo.

Jonelis labai puikiai visus poterius vyskupui Valančiui išpylė ir drąsiai į klausimus atsakinėjo.

– Kuo būsi, kai užaugsi? – klausia jo vyskupas.

– Kunigu būsiu, – nė nemirktelėjęs atsako Jonukas.

– O vyskupu ar nenori būti?

Pasižiūrėjo Jonelis tiesiai vyskupui Valančiui į akis ir susimąstė. Neatsakė, bet nesijuokė. Matyt, neatrodė jam, kad kalbėta juokais.